

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

***Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року***

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026>

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

students to develop innovative solutions through the stages of empathy, problem formulation, idea generation, prototyping and testing.

The importance of digital technologies in fostering creativity deserves special mention. The use of modern software environments, collaboration platforms and prototyping tools enables students to turn their own ideas into real digital products. This helps develop the practical skills necessary for future professional work in the IT sector. Furthermore, the digital environment provides the opportunity for rapid feedback, which is a key factor in creative development.

Equally important is the psychological aspect of creative thinking. According to M. Csikszentmihalyi's 'flow' theory, the highest level of creative productivity is achieved in a state of complete immersion in an activity, when a person feels a balance between the complexity of the task and their own capabilities [1]. In the learning process, this can be achieved through carefully selected tasks that are sufficiently complex to stimulate thinking, yet achievable for the student.

Thus, the development of creative thinking in future IT professionals is a complex, multi-level process that includes pedagogical, psychological and technological components. Its effectiveness depends on the transition to active teaching methods, the development of project-based learning, the integration of digital technologies and the creation of an environment that stimulates students' creativity and independence. The result is a new type of specialist, capable not only of applying existing technologies but also of creating innovative solutions that will shape the development of the digital society.

References

1. Csikszentmihalyi M. Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention. New York: Harper Perennial, 2013. URL: <https://www.harpercollins.com/products/creativity-mihaly-csikszentmihalyi> (accessed: 06.05.2026).
2. Wing J. M. Computational thinking. Communications of the ACM. 2006. Vol. 49(3). pp. 33–35. DOI: <https://doi.org/10.1145/1118178.1118215>
3. Robinson K. Do schools kill creativity? TED Talk, 2006. URL: https://www.ted.com/talks/ken_robinson_says_schools_kill_creativity (accessed: 06.05.2026).
4. Kelley T., Kelley D. Creative Confidence: Unleashing the Creative Potential Within Us All. New York: Crown Business, 2013. URL: <https://www.creativeconfidence.com> (accessed: 06.05.2026).

КРУПА Володимир Романович

**ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У
ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ
«ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО»**

У сучасних умовах трансформації економічного середовища, цифровізації суспільства та зростання ролі інновацій особливого значення набуває проблема підготовки фахівців, здатних ефективно діяти в умовах невизначеності, швидких змін і високого рівня конкуренції. Однією з ключових компетентностей, що забезпечує успішну професійну діяльність майбутніх підприємців, є критичне мислення. Саме воно виступає основою для аналізу інформації, прийняття управлінських рішень, оцінювання ризиків та генерування інноваційних ідей. У зв'язку з цим формування навичок критичного мислення у здобувачів освіти в процесі вивчення дисципліни «Інноваційне підприємництво» є важливим науково-методичним завданням сучасної вищої школи.

Узагальнюючи широкий спектр наукових підходів до розуміння сутності критичного мислення, можна зробити висновок, що воно розглядається як складний багаторівневий когнітивний процес, що передбачає здатність особистості до аналізу, синтезу, оцінювання інформації, формування обґрунтованих суджень та прийняття рішень.

Це активний процес пізнання, який відбувається одночасно на декількох рівнях, адже знання, що засвоює людина, яка критично мислить, постійно диференціюються й систематизуються з точки зору ступеня їх вірогідності та достовірності. З педагогічного погляду критичне мислення – це комплекс мисленнєвих операцій, що характеризується здатністю людини:

- аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел;
- бачити проблеми, ставити запитання;
- висувати гіпотези та оцінювати альтернативи;
- робити свідомий вибір, ухвалювати рішення та обґрунтовувати його [1].

Таким сутність критичного мислення полягає не лише у сприйнятті інформації, а й у її осмисленні, перевірці, порівнянні з альтернативними точками зору та формуванні власної позиції.

Важливими характеристиками критичного мислення є самостійність, рефлексивність, логічність, аргументованість і відкритість до нових ідей. У контексті професійної підготовки майбутніх підприємців критичне мислення проявляється у здатності:

- формулювати та перевіряти бізнес-гіпотези;
- критично оцінювати інноваційні ідеї з позицій економічної доцільності;
- аналізувати конкурентне середовище та визначати ринкові ніші;
- ідентифікувати ризики та розробляти стратегії їх мінімізації;
- адаптувати бізнес-моделі до змін зовнішнього середовища.

Особливе значення критичного мислення для розвитку інноваційного підприємництва зумовлене тим, що ця діяльність пов'язана з високим рівнем

невизначеності, необхідністю швидкого реагування на зміни зовнішнього середовища та постійним пошуком нових рішень.

Розвиток інноваційної моделі бізнесу базується на принципах: гнучкості та адаптивності, прогнозування ризиків, швидкості реакції, співпраці та партнерства, інноваційної культури, безперервного навчання та ін. [2, с. 58-60]. З огляду на це, традиційні підходи до навчання, орієнтовані переважно на засвоєння знань, виявляються недостатньо ефективними. Натомість актуалізується потреба у впровадженні освітніх технологій, спрямованих на розвиток мисленнєвих навичок високого рівня, зокрема аналізу, оцінювання та створення нових ідей. Саме ці навички лежать в основі інноваційної діяльності та визначають здатність особистості до підприємницької ініціативи.

Сучасні здобувачі освіти, які належать до покоління цифрової епохи (Z-покоління), мають специфічні особливості сприйняття інформації та навчання. Вони характеризуються як індивідуалісти, що цінують легкий доступ до інформації, надають перевагу візуальному контенту та очікують негайного зворотного зв'язку. Вони навчаються найбільш ефективно, коли їм доводиться знаходити рішення, вирішуючи проблеми у спільних завданнях та проектах (інтерактивне навчання) [3, с. 63]. Це зумовлює необхідність переосмислення традиційних методів викладання дисципліни «Інноваційне підприємництво» та впровадження інноваційних педагогічних підходів, які б забезпечували активну участь студентів у навчальному процесі та сприяли розвитку їхнього критичного мислення.

Формування навичок критичного мислення у процесі вивчення дисципліни «Інноваційне підприємництво» доцільно здійснювати на основі інтерактивної моделі навчання. Вона передбачає активну взаємодію між викладачем і студентами, а також між самими студентами, що сприяє обміну думками, формуванню аргументованої позиції та розвитку комунікативних навичок.

Інтерактивні методи навчання активізують студентів, перетворюючи їх на безпосередніх учасників освітнього процесу: вони не лише сприймають інформацію, а й ставлять запитання, обговорюють факти, беруть участь у дискусіях, ухвалюють рішення та генерують ідеї. Використання таких методів забезпечує вільний обмін думками, формує навички уважного слухання й поваги до позицій інших. Кожен студент залучається до спільної роботи, а знання здобуваються через особистий досвід і осмислення. Водночас відбувається аналіз явищ з різних точок зору, їх порівняння та встановлення змістових зв'язків, що в сукупності сприяє розвитку критичного мислення.

Усю сукупність методів, прийомів та засобів технології формування критичного мислення окремі науковці поділяють на групи: методи активного навчання, когнітивні стратегії, візуалізаційні засоби, рефлексивні практики, методи формування медіаграмотності.

До методів активного навчання вони відносять різноманітні інтерактивні прийоми, зокрема «мозковий штурм», «займи позицію», читання з зупинками /

з маркуванням, обговорення проблеми в загальному колі, дебати / диспути, «павутинку дискусії», «кошик ідей», «обговорення в колі» тощо. Серед когнітивних стратегій виокремлюють формування гіпотез і перевірку доказів, порівняння фактів, виявлення логічних помилок, а також прогнозування результатів. Візуалізаційні засоби охоплюють такі інструменти, як інтелект-карти, діаграми, концептуальні таблиці та інші графічні способи структурування інформації. Рефлексивні практики передбачають ведення щоденника роздумів, аналіз власного мислення та використання оціночних методик. Формуванню медіаграмотності сприяють деконструкція інформації, її критичний аналіз, рольові ігри, створення власного контенту та застосування цифрових платформ [4, с. 35].

Виходячи з цього вважаємо, що до основних методів, які доцільно використовувати у контексті вивчення дисципліни «Інноваційне підприємництво», належать проблемне навчання, кейс-метод, метод проєктів, дискусії, дебати та ситуативне моделювання. Застосування цих методів дозволяє створити навчальні ситуації, максимально наближені до реальних умов підприємницької діяльності, що, у свою чергу, сприяє формуванню практичних навичок аналізу та прийняття рішень.

Особливе місце у формуванні критичного мислення займає метод кейсів, який передбачає аналіз конкретних бізнес-ситуацій. Робота з кейсами дозволяє студентам оцінювати альтернативні варіанти рішень, визначати їх переваги та недоліки, прогнозувати можливі наслідки та обґрунтовувати власний вибір. Такий підхід сприяє розвитку аналітичного мислення, уміння працювати з інформацією та формувати аргументовані висновки. Крім того, ефективним є використання проєктної діяльності, у межах якої студенти розробляють власні бізнес-ідеї, здійснюють їх економічне обґрунтування та презентують результати. Це дозволяє інтегрувати теоретичні знання з практичною діяльністю та сприяє розвитку творчого потенціалу.

Важливим аспектом формування критичного мислення є також організація навчального процесу за певною структурою, яка передбачає послідовність етапів: мотивація, актуалізація знань, засвоєння нового матеріалу, його практичне застосування та рефлексія. На етапі мотивації формується інтерес до навчання та усвідомлення значущості теми. Етап актуалізації дозволяє активізувати попередні знання та підготувати студентів до сприйняття нової інформації. На етапі засвоєння відбувається безпосереднє опрацювання навчального матеріалу, а на етапі застосування – використання отриманих знань у практичних ситуаціях. Завершальним є етап рефлексії, під час якого студенти оцінюють власну діяльність, аналізують результати та визначають напрями подальшого розвитку.

Не менш важливим є створення відповідного освітнього середовища, яке б сприяло розвитку критичного мислення. Таке середовище має бути відкритим, толерантним до різних точок зору, орієнтованим на підтримку ініціативи та

самостійності студентів. Викладач у цьому процесі виступає не лише джерелом знань, а й фасилітатором навчання, який організовує пізнавальну діяльність, стимулює дискусію та сприяє формуванню самостійного мислення. Важливим є також використання цифрових технологій, які розширюють можливості доступу до інформації та дозволяють урізноманітнити форми навчання.

Формування критичного мислення тісно пов'язане з розвитком інноваційної культури, яка передбачає готовність до змін, відкритість до нових ідей, здатність до навчання протягом життя та орієнтацію на постійне вдосконалення. У процесі вивчення інноваційного підприємництва студенти повинні не лише засвоїти теоретичні основи інноваційної діяльності, а й сформувати відповідні ціннісні орієнтації та поведінкові установки. Це включає розвиток підприємницької ініціативи, відповідальності за прийняті рішення, готовності до ризику та здатності до командної роботи.

Таким чином, формування навичок критичного мислення у здобувачів освіти при вивченні дисципліни «Інноваційне підприємництво» є комплексним процесом, який потребує системного підходу та використання сучасних педагогічних технологій. Ефективна реалізація цього процесу забезпечує підготовку конкурентоспроможних фахівців, здатних до інноваційної діяльності, адаптації до змін та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. У перспективі подальших досліджень доцільно зосередити увагу на розробці методичних рекомендацій щодо інтеграції критичного мислення у навчальні програми, а також на оцінюванні ефективності різних педагогічних підходів у цьому напрямі.

Список використаних джерел:

1. Критичне мислення, як основа інноваційних практик. URL: <https://surl.li/hekxmm>
2. Рудюк А.Я., Русин-Гриник Р.Р., Ільницький В.В. Принципи розвитку інноваційної діяльності підприємств в умовах екстремальних ситуацій. Причорноморські економічні студії. 2024. Вип. 86. С. 57-62. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.86-9>.
3. Дуброва О.М., Сахнюк Т.В. Розвиток навичок критичного мислення сучасних студентів – представників покоління Z: інтерактивні практики. 2024. Вип. 72. С. 61-66. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/72.9>
4. Бадер С.О., Починкова М.М. Теоретична модель технології формування критичного мислення громадян. Інноваційна педагогіка. 2025. Вип. 82. Т.1. С. 31-37. DOI <https://doi.org/10.32782/26636085/2025/82.1.4>

КРУПНИК Андрій Семенович

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ У ПРАКТИЦІ НАРОДОВЛАДДЯ: ЯК ВПЛИВАТИ НА МІСЦЕВУ ПОЛІТИКУ

combating deception (self-deception) and increasing stress resistance in extreme conditions	психологічний ресурс протидії обману (самообману) та підвищення стресостійкості в екстремальних умовах	
Nataliia Kravchuk Formation of critical thinking in the process of teaching a “professional foreign language”	Кравчук Наталія Формування критичного мислення в процесі викладання “іноземної мови професійного спрямування”	176
Mykhailo Krasota Critical thinking in car diagnostics	Красота Михайло Критичне мислення при діагностуванні автомобілів	178
Oksana Krychkiivska Developing creative thinking in future it specialists	Кричківська Оксана Розвиток креативного мислення у майбутніх ІТ-фахівців	180
Volodymyr Krupa Formation of critical thinking skills in students when studying the discipline "innovative entrepreneurship"	Крупа Володимир Формування навичок критичного мислення у здобувачів освіти при вивченні дисципліни «інноваційне підприємництво»	182
Andrii Krupnyk Critical thinking in the practice of democracy: how to influence local politics	Крупник Андрій Критичне мислення у практиці народовладдя: як впливати на місцеву політику	186
Halyna Kuznetsova Communicative-cognitive approach in the methodological system of teaching phonetics to future teachers of Ukrainian literature	Кузнецова Галина Комунікативно-когнітивний підхід у методичній системі навчання фонетики майбутніх учителів української словесності	191
Yurii Kulieshkov Critical thinking is an important stage in the development of a creative personality	Кулєшков Юрій Критичне мислення важливий етап розвитку творчої особистості	196
Svitlana Kulikova Critical thinking strategies in the process of musical and sensory development of preschoolers with special educational needs	Кулікова Світлана Стратегії критичного мислення у процесі музично-сенсорного розвитку дошкільників із особливими освітніми потребами	200
Maryna Kushnierova Formation of	Кушнєрєва Марина	204